OIKEUSMINISTERIÖ
JUSTITIEMINISTERIET

Kriminaalipolitiikka- ja rikosoikeusosasto
Erityisasiantuntija Hanna Leivo
Lainsäädäntöneuvos Juho Martikainen

Asiantuntijalausunto
25.2.2026

Eduskunnan lakivaliokunnalle

Hallituksen esitys eduskunnalle laiksi sakon ja rikesakon määräämisestä annetun lain muuttamisesta ja siihen liittyviksi laeiksi (HE 5/2026 vp)

1 Esityksen tausta

Rikosasioiden käsittelyn eli rikosprosessin kesto viranomaisissa on pidentynyt huolestuttavalla tavalla, mikä vaarantaa oikeusturvan toteutumista ja tehokasta saatavuutta. Esimerkiksi vuonna 2014 keskimääräinen rikosasian käsittelyaika oli poliisilla 4,1 kuukautta, syyttäjällä 2,1 kuukautta ja käräjäoikeudessa 3,7 kuukautta. Vuonna 2024 käsittelyajat olivat poliisilla 7,2 kuukautta, syyttäjällä 3,1 kuukautta ja käräjäoikeudessa 5,3 kuukautta. Keskimääräinen kokonaiskäsittelyaika on pidentynyt alle 10 kuukaudesta yli 15 kuukauteen. On kuitenkin huomioitava, että rikosasioiden laajuus vaihtelee huomattavasti, joten yksittäisen asian todellinen käsittelyaika voi olla merkittävästi keskimääräistä lyhyempi tai pidempi.

Eräs keskeinen syy rikosprosessien pidentymiseen on ollut rikosoikeudenhoidon viranomaisten pitkäkestoinen rahoitusvaje, johon on kiinnitetty huomiota muun ohella Valtioneuvoston selonteossa oikeudenhoidosta (Valtioneuvoston julkaisuja 2022:67). Käsittelyaikojen pidentymiseen ovat vaikuttaneet myös rikosprosessin toimintaympäristössä tapahtuneet muutokset kuten rikosasioiden kansainvälistyminen ja monimutkaistuminen sekä rikosten siirtyminen toteutettaviksi tietoverkon välityksellä.

Oikeudenkäynnin viivästymisen hyvittämisestä annetun lain (362/2009) 1 §:n nojalla kyseisessä laissa säädetään asianosaisen oikeudesta saada valtion varoista hyvitys, jos oikeudenkäynti viivästyy. Saman lain 12 §:n nojalla Valtiokonttori maksaa oikeudenkäynnin viivästymistä koskevan hyvityksen. Lain 9 §:n 3 momentin nojalla tuomioistuimen on ilmoitettava hyvityksen määräämistä koskevasta ratkaisustaan viipymättä Valtiokonttorille. Korvauksia on maksettu vaihtelevasti: viime vuosina noin 200 000 euroa vuosittain. Vuonna 2024 korvauksia maksettiin kuitenkin yli 400 000 euroa. Rikosasioiden osuus maksetuista hyvityksistä on hieman alle 60 prosenttia.

Edellä esitettyyn nähden on tärkeää, että rikosprosessia sujuvoitetaan ja sen kestoa lyhennetään.

Postiosoite
Postadress
Oikeusministeriö
PL 25
FI-00023 Valtioneuvosto
Finland

Käyntiosoite
Besöksadress
Meritullinkatu 10
00170 Helsinki
Finland

Puhelin
Telefon
0295 16001
Internat.
+358 295 16001

Faksi
Fax
09 160 67730
Internat.
+358 9 160 67730

S-posti, internet
E-post, internet
kirjaamo.om@gov.fi
www.oikeusministerio.fi
www.justitieministeriet.fi

Pääministeri Petteri Orpon hallituksen ohjelmassa (2023) näihin ongelmiin pyritään puuttumaan. Hallitusohjelman mukaan osana suomalaisen oikeusvaltion ja demokratian vahvistamista sujuvoitetaan oikeusprosesseja. Tavoitteena on nopeuttaa ja sujuvoittaa prosesseja samalla huomioiden oikeusturva ja perusoikeudet.

Laki sakon ja rikesakon määräämisestä (754/2010) koskee sakkorangaistuksen määräämistä tuomioistuimen ulkopuolella. Sakkomenettelyssä poliisi tai syyttäjä voi määrätä sakkorangaistuksen selvässä ja yksinkertaisessa rikosasiassa. Sakkomenettelyssä voidaan käsitellä vain rikosasia, jonka enimmäisrangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Lisäksi edellytetään epäillyn ja asianomistajan suostumusta menettelyyn. Sakkomenettelyssä ratkaistavaa asiaa ei siis tarvitse käsitellä tuomioistuinprosessissa, mikä keventää prosessia niin viranomaisten kuin asianosaistenkin kannalta. Menettelyssä ei voida määrätä ankarampaa rangaistusta kuin sakko tai rikesakko, eikä menettelyssä määrättyä sakkoa voida muuntaa vankeudeksi. Sakkomenettelyssä ratkotaan vuosittain yli 100 000 asiaa.

Esityksessä ehdotetaan sakkomenettelyn käytön laajentamista. Ehdotetuilla muutoksilla parannettaisiin koko rikosprosessiketjun viranomaisten mahdollisuuksia huolehtia rikosasioiden käsittelystä joutuisasti.

2 Keskeiset ehdotukset

<u>Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentaminen</u>

Sakkomenettelyn yleiset edellytykset

Sakkomenettelyssä voidaan määrätä sakkorangaistus rikosasiassa, joka on yksinkertainen ja selvä ja josta säädetty ankarin rangaistus on sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Vaatimukset asian yksinkertaisuudesta ja selvyydestä säilytettäisiin. Muutosta ei ehdoteta myöskään siihen, että sakkomenettelyn käyttö edellyttäisi sekä epäillyn että asianomistajan suostumusta.

Esityksessä ehdotetaan, että lain soveltamisalaa koskevaan sääntelyyn lisättäisiin vaatimus siitä, että asiasta ei yleisen rangaistuskäytännön mukaisesti olisi odotettavissa ankarampaa rangaistusta kuin sakkoa.

Kyseisellä täsmennyksellä on tarkoitus ohjata lainsoveltajaa ja selventää sitä, millaiset asiat kuuluvat käsiteltäväksi sakkomenettelyssä. Säännöksellä varmistettaisiin, ettei sakkomenettelyssä jatkossakaan käsiteltäisi tekoja, joissa olisi arvioitava sakko- ja vankeusrangaistuksen välistä rajanvetoa. Vain selvästi sakolla sovitettavat rikosasiat voidaan käsitellä sakkomenettelyssä. Poliisi ja syyttäjä voisivat näin ollen ratkaista vain sellaisen rikosasian, jossa kysymys sakon ja vankeuden rajanvedosta ei tule arvioitavaksi. Tällaiset asiat käsiteltäisiin edelleen tuomioistuimessa.

Sakkomenettelyyn soveltuvat rikostunnusmerkistöt

Esityksessä ehdotetaan, että sakkomenettelyn soveltamisala laajennettaisiin rikoksiin, joista on säädetty kahden vuoden enimmäisrangaistus. Oikeusturvanäkökohtien vuoksi sakkomenettelyn soveltamisalaa ei laajennettaisi silloin, kun on kyse alaikäisen tekemäksi epäillystä rikoksesta.

Ehdotusta rajattaisiin kuitenkin siten, että soveltamisalan ulkopuolelle jätettäisiin suojeltavan oikeushyvän ja rikosten luonteen vuoksi henkeen, terveyteen ja vapauteen kohdistuvat rikokset, seksuaalirikokset, terrorismirikokset, sotarikokset ja rikokset ihmisyyttä vastaan. Kyseisiä rikostyyppejä on pidettävä myös asianomistajan aseman ja osin suojeltaviin oikeushyviin liittyvän julkisuusintressin vuoksi sakkomenettelyyn soveltumattomina.

Soveltamisalasta rajattaisiin myös rikoslain 17 luvun 1 a §:ssä säädetty järjestäytyneen rikollisryhmän toimintaan osallistuminen, sillä kyse on osallistumisrikoksesta, joka edistää ammattimaista ja järjestäytynyttä rikollisuutta. Rikosten luonteen, suojattavien oikeushyvien ja asiaan liittyvän julkisuusintressin vuoksi kyseisen tunnusmerkistön mukaiset teot eivät soveltuisi sakkomenettelyssä käsiteltäviksi.

Soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin edellä mainittujen rikosten lisäksi lainsäädäntö- toimeenpano- ja tuomiovallan käyttöön kohdistuvat rikokset, sillä niiden ei asian laatu, asian yhteiskunnallinen merkitys, voimakas selvittämisintressi ja asiaan liittyvä julkisuusintressi huomioiden voida katsoa kuuluvan sakkomenettelyssä käsiteltäviksi.

Rikoslain 16 luvussa säädetään rikoksista viranomaisia vastaan. Kyseinen luku sisältää sellaisia rikostunnusmerkistöjä, jotka on rikosten laatuun ja asiaan liittyvän julkisuusintressin vuoksi rajattava sakkomenettelyn soveltamisalan ulkopuolelle (esimerkiksi lahjuksen antaminen, lahjuksen antaminen kansanedustajalle ja vangin laiton vapauttaminen). Sen sijaan rikoslain 16 luvun 9 a §:ssä tarkoitettu lähestymiskiellon rikkominen, 10 §:ssä tarkoitettu omaisuutta koskevan viranomaiskiellon rikkominen ja 11 §:ssä tarkoitettu liiketoimintakiellon rikkominen eivät ole laadultaan sellaisia, että ne olisi kategorisesti rajattava sakkomenettelyn soveltamisalan ulkopuolelle.

Tarkoituksena ei kuitenkaan ole supistaa sakkomenettelyn soveltamisalaa nykyisestä, minkä vuoksi edellä esitetyt rajaukset koskisivat ainoastaan sakkomenettelyn laajennettua soveltamisalaa eli tekoja, joista säädetty ankarin rangaistus on yli kuusi kuukautta vankeutta mutta enintään kaksi vuotta vankeutta. Sakkomenettelyssä voisi edelleen soveltaa Ahvenanmaan maakunnan säädöksiä, joissa on soveltamisalan piiriin kuuluvia rangaistusasteikkoja.

Poliisin ratkaisuvalta

Esityksessä ehdotetaan, että poliisin ratkaisuvaltaa laajennettaisiin sakkomenettelyssä siten, että poliisi voisi antaa sakkomääräyksen kaikista rikostunnusmerkistöistä, joista syyttäjä voimassa olevan lainsäädännön nojalla vahvistaa sakkovaatimuksen antamalla rangaistusmääräyksen. Esityksessä ehdotetaan siten, että poliisin ratkaisuvallan piiriin kuuluisivat kaikki teot, joista säädetty enimmäisrangaistus olisi sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta. Ehdotus koskee poliisin lisäksi tullimiehiä, rajavartiomiehiä sekä erätarkastajia.

Esityksessä ehdotetaan myös, että poliisin ratkaisuvaltaan kuuluvaa päiväsakon lukumäärää korotettaisiin nykyisestä 20 päiväsakosta 60 päiväsakkoon. Päiväsakon rahamäärällä ei edelleenkään olisi vaikutusta sakkomääräyksen käyttämiseen, ja mainittu rajoitus olisi rikoskohtainen.

Syyttäjät käsittelivät sakkomenettelyssä vuonna 2024 yhteensä noin 33 500 asiaa ja antoivat yhteensä vajaa 32 000 rangaistusmääräystä. Ehdotuksen perusteella poliisin ratkaisutoimivaltaan siirtyisi runsaasti sellaisia tekoja, joita syyttäjä tällä hetkellä vahvistaa kaavamaisten taulukoiden perusteella suuria määriä ja joihin ei liity erityisiä tulkinnanvaraisia elementtejä, kuten liikenneturvallisuuden

vaarantaminen, kulkuneuvon kuljettaminen oikeudetta, rattijuopumus, liikennerikkomus, huumausaineen käyttörikos, järjestystä ylläpitävän henkilön vastustaminen, ulkomaalaisrikkomus, poissaolo kutsunnasta ja toisen vahingoittamiseen soveltuvan esineen tai aineen hallussapito, jonka rangaistusasteikko muuttui 1.1.2026. Syyttäjät vahvistivat rangaistusmääräyksellä pelkästään edellä mainittuja asioita vuonna 2024 noin 25 000 kappaletta. Prosessiekonomian ja rikosprosessin sujuvoittamisen kannalta olisi tarkoituksenmukaista, että iso osa selvistä ja riidattomista rikosasioista käsiteltäisiin mahdollisimman kevyessä prosessissa eli poliisin sakkomääräyksellä.

Toisaalta muutokset edellyttävät erityisen huomion kiinnittämistä epäillyn oikeusturvaan, koska sakon määräisi nykyistä useammin poliisi tai muu virkahenkilö, joka ei ole saanut lainopillista koulutusta. Myös lainkäytön yhtenäisyydestä on huolehdittava.

Oikeusturvaa arvioitaessa on myös huomioitava, että asianosaisilla olisi sakkomenettelyssä edelleen oikeus muutoksenhakuun ja viranomaisilla itseoikaisuun epäillyn hyväksi. Asianomistajan muutoksenhakuoikeutta esitetään laajennettavaksi. Vaikka voimassa olevan lainsäädännön mukaan syyttäjän vahvistettavaksi tuleviin tekoihin voidaan katsoa liittyvän enemmän tulkinnanvaraisia seikkoja kuin poliisin toimivallan piiriin tällä hetkellä kuuluviin tekoihin, voidaan todeta, että valtaosassa sakkomenettelyssä käsitellyistä tapauksia ajateltua tulkinnanvaraisuutta tai epäselvyyttä ei kuitenkaan sakkomenettelylain soveltamiskäytännön valossa ole, sillä syyttäjät vahvistavat jopa 98 prosenttisesti poliisin sakkovaatimukset sellaisenaan.

Muut lain soveltamisalan muutokset

Esityksessä ehdotetaan korotettavaksi sakkomenettelyssä määrättävän menettämisseuraamuksen suuruus 5 000 euroon.

Esityksessä ehdotetaan, että rikokseen perustuva asianomistajan yksityisoikeudellinen vaatimus voitaisiin käsitellä sakkomenettelyssä, jos asianosaiset antavat siihen suostumuksensa ja korvausvaatimus on riidaton. Vaatimuksen enimmäissuuruus voisi olla 5 000 euroa kuten menettämisseuraamuksenkin. Lisäksi säädettäisiin, ettei esimerkiksi lainvastaista tai selvästi kohtuutonta korvausvaatimusta voitaisi käsitellä. Ehdotus mahdollistaisi esimerkiksi yhä useamman näpistysrikoksen käsittelyn sakkomenettelyssä, mikä nopeuttaisi täytäntöönpanokelpoisen korvausratkaisun saamista. Kaiken kaikkiaan kyse olisi lähinnä riidattoman korvausasian vahvistamisesta. Muutos ei heikentäisi sen enempää epäillyn kuin asianomistajankaan asemaa, sillä näillä olisi edelleen suostumuksellaan mahdollisuus vaikuttaa siihen, käsitelläänkö asia sakkomenettelyssä vai tuomioistuimessa. Asianosaisten asema pikemminkin paranisi, koska riidaton korvausasia voitaisiin ratkaista nykyistä nopeammin sakkomenettelyssä. Muutos edistäisi yleisesti oikeudenkäyntien sujuvuutta.

Esityksessä ehdotetaan, että sakkomenettelyssä voitaisiin määrätä maksettaviksi myös päihdetutkimuskustannukset, jotka ovat olleet tarpeen sakkomenettelyssä käsiteltävän asian selvittämiseksi. Nykyisin vain tuomioistuin voi määrätä päihdetutkimuskustannukset maksettavaksi, vaikka itse rikosasia olisi selvä ja yksinkertainen sakkorikos. Muutos mahdollistaisi tällaisten asioiden nopeamman käsittelyn sakkomenettelyssä.

Muita ehdotuksia

Esityksessä ehdotetaan vähäisiä muutoksia sakkomenettelyssä suoritettavaan esitutkintaan alaikäisten epäiltyjen kohdalla. Keskeinen muutos olisi se, että alaikäisen epäillyn huoltajalle tulisi ilmoittaa esitutkinnasta toisin kuin nykyisin. Ehdotuksella parannetaan alaikäisten epäiltyjen oikeusturvaa.

Esityksessä ehdotetaan, että sakkomenettelylakia täydennettäisiin säännöksellä poliisin ja syyttäjän yhteistyöstä sakkomenettelyn edellytysten arvioinnissa. Ehdotetun säännöksen nojalla poliisi voisi tarvittaessa neuvotella syyttäjän kanssa siitä, soveltuuko yksittäinen rikosasia sakkomenettelyyn.

Esityksessä ehdotetaan, että asianosaisten mahdollisuudesta peruuttaa suostumuksensa luovuttaisiin. Tämä olisi perusteltua, koska suostumuksen peruuttamisesta luopuminen sujuvoittaisi menettelyä ja poistaisi käytännössä epäselvyyttä aiheuttaneita tilanteita.

Esityksessä asianomistajan muutoksenhakuoikeus sakkomenettelyssä laajennettaisiin vastaamaan määräyksen saajan muutoksenhakuoikeutta. Säännöksiä muutettaisiin myös siten, että asianomistajan valitus käsiteltäisiin samoin menettelysäännöksin kuin määräyksen saajan valitus.

3 Esityksen keskeiset vaikutukset

Esityksessä ehdotetaan useita erilaisia muutoksia, joilla kevennettäisiin rikosasioiden käsittelyä. Ehdotetuilla muutoksilla rikosprosessista sakkomenettelyyn voisi siirtyä enimmillään noin 5 000–6 000 rikosasiaa vuosittain. Arvioon liittyy kuitenkin huomattavaa epävarmuutta.

Merkittävimmät laskennalliset kustannussäästöt aiheutuisi tuomioistuimille, koska sakkomenettelyyn siirtyviä asioita ei enää käsiteltäisi tuomioistuimissa. Tosin muutokset voisivat vähäisessä määrin lisätä sakkomääräyksiä tai rangaistusmääräyksiä koskevia valituksia, jotka käsiteltäisiin tuomioistuimissa. Yhden rikosasian käsitteleminen kirjallisessa menettelyssä maksaa noin 530 euroa, joten laskennallinen kustannussäästö olisi enimmillään noin 3,2 miljoonaa euroa vuodessa.

Muutokset toisivat laskennallisia kustannussäästöjä myös syyttäjille. Yhden kirjallisessa menettelyssä käsiteltävän asian käsitteleminen maksaa syyttäjälle noin 130 euroa, kun taas rangaistusmääräyksen antaminen sakkomenettelyssä maksaa alle 10 euroa. Laskennallinen kustannussäästö olisi enimmillään noin 720 000 euroa. Sakkomääräyksen käytön laajentamisesta aiheutuisi myös säästöjä syyttäjälle. Kun yhden rangaistusmääräyksen antamisen kustannukset ovat syyttäjälle noin 10 euroa, laskennallinen kustannussäästö olisi tältä osin noin 300 000 euroa.

Muutokset vaikuttaisivat myös poliisin, Tullin ja Rajavartiolaitoksen tekemään esitutkintaan. Nykyistä laajempaan asiamäärään voitaisiin soveltaa sakkomenettelyn suppeaa esitutkintaa. Vaikka laajemman soveltamisalan asioissa noudatettaisiin eräitä EU-direktiivien edellyttämiä esitutkintalain säännöksiä, keventyisi esitutkinnan suorittaminen nykyisestä. Voidaan arvioida, että siirtyminen rikosprosessissa tehtävästä esitutkinnasta sakkomenettelyn esitutkintaan säästäisi noin 200 euroa yksittäisessä asiassa. Laskennallinen kustannussäästö olisi enimmillään noin 1,2 miljoonaa euroa.

Esitutkintaviranomaisten, erityisesti poliisin työmäärää lisäisi jossain määrin se, että alaikäisen rikoksesta epäillyn sakkomääräysasioissa tulisi jatkossa huolehtia nykyistä laajemmin lapsidirektiivin mukaisten prosessuaalisten takeiden toteutumisesta, kuten huoltajan informoimisesta. Jatkossa

alaikäisten sakkomenettelyssä käsiteltävissä rikosasioissa noudatettaisiin esitutkintalain 7 luvun 14–15 §:n säännöksiä. Tämä lisäisi esitutkintaviranomaisten kustannuksia arviolta 500 000–750 000 eurolla vuodessa.

Sakkomenettelyn soveltamisalan laajentamista koskevat ehdotukset edellyttäisivät viranomaisten koulutusta. Koulutusta tarvitaan poliisissa varsinkin kentällä työskentelevälle henkilöstölle, joka tavanomaisesti määrää sakkoja sakkomenettelyssä. Poliisissa annettavaa koulutusta on tarkoituksenmukaista tarjota myös muulle henkilöstölle kuten tutkintahenkilöstölle. Syyttäjälaitoksessa, jossa asiaa ratkaisevat syyttäjät ovat saaneet oikeustieteellisen koulutuksen, koulutuksen määrä on arviolta maltillisempaa.

Ehdotetuilla muutoksilla ei arvioida olevan vaikutusta rikollisuuteen. Ehdotetulla tavalla kohdennettu sakkomenettelyn soveltamisalan laajentaminen ei heikennä rangaistusjärjestelmän uskottavuutta. Muutos ei vaikuta rangaistusankaruuteen vaan ainoastaan sakon määräämismenettelyyn.

Ehdotettujen muutosten vaikutus sakon muuntorangaistuksen käyttöön olisi vähäinen. Vaikutus olisi enimmillään muutama vanki päivittäisessä vankiluvussa, koska muutokset kohdistuvat pääosin sellaisiin rikoksiin, joista tuomittuja sakkoja muunnetaan vankeudeksi vähän. Näin ollen muutoksista ei aiheutuisi sen enempää kustannuksia kuin säästöjäkään vankiluvun muutosten vuoksi.

Muutokset eivät kokonaisuudessaan vaikuttaisi valtion sakkotuloihin.

Esitys sujuvoittaisi lievien rikosasioiden käsittelyä. Rikosasia voitaisiin käsitellä sakkomenettelyssä varsinaisen rikosprosessin sijaan, mikä nopeuttaisi asian ratkaisemista. Asianosaiset saisivat siten asiassaan nykyistä nopeammin ratkaisun. Rikosasian asianomistajalle merkitystä olisi myös sillä, että korvausvaatimus voitaisiin ratkaista nopeasti sakkomenettelyssä ja asianomistaja voisi periä korvausta nykyistä nopeammin. Toisaalta ehdotukset tarkoittaisivat sitä, että asianosaiset luopuisivat nykyistä useammin oikeudestaan suulliseen oikeudenkäyntiin. Tämä koskisi kuitenkin selviä ja yksinkertaisia rikosasioita, joissa rangaistukseksi voitaisiin määrätä vain sakkoa ja tapahtuisi asianosaisten suostumuksella. Sujuvoittamistavoitetta voidaan tässä asiaryhmässä pitää tärkeämpänä kuin asioiden käsittelemistä tuomioistuimessa.

4 Ehdotusten suhde perustuslakiin

Esitys on merkityksellinen erityisesti perustuslain 3 §:n 3 momentissa säädetyn tuomiovallan käytön ja perustuslain 21 §:ssä säädetyn oikeusturvan kannalta. Kyse on erityisesti punninnasta sen suhteen, kuinka laajasti rikosasioita voidaan siirtää ratkaistavaksi tuomioistuimen ulkopuolella.

Ehdotetut sakkomenettelyn soveltamisalan laajennukset on rajattu täsmällisesti ja tarkkarajaisesti laissa.

Ehdotuksia voidaan pitää hyväksyttävinä ja oikeasuhtaisina, koska laajennetunkin rangaistusasteikon sisällä yksittäinen rikosasia voidaan ratkaista sakkomenettelyssä vain, jos se on selvä ja yksinkertainen sekä uutena edellytyksenä sellainen, josta yleisen rangaistuskäytännön perusteella tuomitaan vain sakkorangaistus. Edelleen menettely myös perustuu sekä epäillyn että asianomistajan suostumukseen. Lisäksi soveltamisalan ulkopuolelle rajattaisiin kategorisesti rikostunnusmerkistöjä, joilla

suojellaan esimerkiksi henkilökohtaista koskemattomuutta tai vapautta. Tällaisia oikeushyviä loukkaavat rikokset tulisi käsitellä tuomioistuimessa.

On myös huomattava, että sakkomenettelyssä yksittäinen rikosasia voidaan käsitellä joutuisammin kuin varsinaisessa rikosprosessissa. Ehdotetut muutokset edistäisivät siten oikeusturvan viivytyksettömyyttä sellaisissa asioissa, joita ei ole niiden oikeudellisen tai näytöllisen tulkinnanvaraisuuden vuoksi tarpeen käsitellä tuomioistuimessa. Tämä parantaa rikosprosessin sujuvuutta paitsi yksittäisessä rikosasiassa myös kokonaisuudessaan.

Jatkossa niin epäillyllä kuin asianomistajallakin olisi yhtäläinen oikeus hakea muutosta sakkomenettelyssä annettuun ratkaisuun. Muutoksenhaku tapahtuisi käräjäoikeuteen, joten sakkomenettelyssä annettu ratkaisu olisi aina mahdollista saattaa tuomioistuimen arvioitavaksi.

Esityksessä ehdotetaan myös, että nykyistä huomattavasti suurempi osa sakkomenettelyssä käsiteltävistä asioista siirrettäisiin syyttäjältä poliisin ratkaistavaksi. Tämä muutos ei koskisi menettelyn laajennettuun soveltamisalaan kuuluvia asioita, vaan ainoastaan sellaisia asioita, joista voidaan tuomita sakkoa tai enintään kuusi kuukautta vankeutta ja joista sakkomenettelyssä siis määrättäisiin aina sakkorangaistus.

Perustuslakivaliokunta on korostanut sitä, että kun tuomiovaltaa siirretään tuomioistuimen ulkopuolelle, tuomiovallan käyttäjien asiantuntemuksesta, valvonnasta ja vastuusta on huolehdittava asianmukaisesti. Riittävän valvonnan ja vastuun toteuttaminen edellyttää, että tällaisia valtuuksia voidaan antaa vain virkavastuulla toimiville henkilöille. Poliisilla on riittävä osaaminen ja asiantuntemus ratkaista ehdotetun toimivallan piiriin kuuluvat asiat, koska jo nykyisin poliisi tekee niissä sakkovaatimuksen, jonka syyttäjä vahvistaa. Poliisin osaamista voitaisiin edelleen parantaa kiinnittämällä asiaan huomiota poliisin koulutuksessa ja laatimalla poliisille ohjeistusta asioiden käsittelemisestä.

5 Voimaantulo

Ehdotettujen lainmuutosten voimaantulo edellyttää tietojärjestelmämuutoksia sekä viranomaisten kouluttamista ja ohjeistusten laatimista. Voimaantulo olisi vuoden 2027 kesällä. Päihdetutkimuskustannusten käsittelyä koskevat muutokset tulisivat kuitenkin voimaan maaliskuussa 2028, koska ne edellyttävät muutoksia Oikeusrekisterikeskuksen tietojärjestelmään, jonka käyttöönotto ajoittuu vuoteen 2028.